

Verslag

Verslag van de hoorzitting van de commissie Rechtsbescherming op 9 juli 2024

Onderwerp

Het bezwaarschrift van Stichting De Faunabescherming te Amstelveen (hierna: bezwaarde), vertegenwoordigd door mr. B.N. Kloostra van Prakken d'Oliveira advocaten, gericht tegen het besluit van Gedeputeerde Staten (hierna: GS) van 3 mei 2024, waarbij aan de Faunabeheereenheid Gelderland te Arnhem (hierna: derde-belanghebbende), een vergunning flora- en fauna-activiteit is verleend, op basis van de Omgevingswet (hierna: Ow) en het Besluit kwaliteit leefomgeving (hieran: Bkl), voor het opzettelijk verstoren van de betreffende wolf met afwijkend gedrag/ wolven met afwijkend gedrag met een paintballgeweer en bijbehorende projectielen in het werkingsgebied (de gemeenten Ermelo, Putten, Harderwijk, Nunspeet, Elburg, Oldebroek, Heerde, Epe, Apeldoorn en Barneveld) voor de duur van 18 maanden.

De commissie Rechtsbescherming is ter zitting als volgt samengesteld:

Voorzitter:

5.1.2e

Leden:

5.1.2e

5.1.2e

Secretaris:

5.1.2e

Voorts aanwezig:

Namens GS:

5.1.2e (advocaat)

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

Namens bezwaarde:

B.N. Kloostra (advocaat)

5.1.2e

5.1.2e

Namens derde-belanghebbende:

5.1.2e

5.1.2e

8 toehoorders

Datum

26 augustus 2024

Zaaknummer

2024-006754

Blad

2 van 8

Verslag

De voorzitter heet iedereen van harte welkom en stelt de aanwezigen voor. **De voorzitter** legt uit dat de commissie Rechtsbescherming (hierna: de Commissie) een onafhankelijke commissie is en licht de procedure tijdens de hoorzitting en het uitbrengen van advies van de commissie aan GS toe. In verband met de zomerperiode in relatie tot de termijn voor het beslissen op bezwaar, wordt afgesproken dat GS een tussenbericht aan partijen sturen zodra de Commissie aan GS advies heeft uitgebracht.

Mevrouw Kloostera leest pleitaantekeningen voor. Deze worden aan dit verslag toegevoegd en hier als herhaald en ingelast beschouwd. De pleitaantekeningen gaan in op de reactie van GS in het aanvullend verweer, dat vooral ziet op het schrijven namens bezwaarde van 13 mei 2024 in de voorlopige voorzieningenprocedure en de daarbij overgelegde stukken. Aanvullingen op pleitaantekeningen:

- punt 7. Wolvendeskundigen willen heel graag onderzoek doen in Nederland.
- punt 8. In elk geval vier filmpjes komen van de facebookgroep vol 'alternatieve feiten'.
- punt 10. We weten alleen dat een aantal wolven minder schuw was, maar er is geen daadwerkelijk onderzoek naar gedaan.
- punt 13 het paintballgeweer dient vooral om de wolf te leren, het is al moeilijk een hond dat te leren, ze leren alleen de persoon met het geweer te mijden. Dat wolven aan de ene kant gevoerd worden en aan de andere kant beschoten worden, dat gaat eenvoudigweg niet werken. Mensen stoppen nog steeds op de plek waar een stopverbod geldt en fotograferen en filmen daar. De maatregel gaat niet werken en voor erger zorgen, omdat aan de ene kant wordt beloond en aan de andere kant wordt gestraft.

5.1.2e weerspreekt dat er geen onderzoek is naar de effectiviteit van het gebruik van een paintballgeweer. Zij benoemt twee wetenschappelijke bronnen¹. Een onafhankelijk expert in wolvengedrag heeft vanuit Ljubljana (Slovenië) onderzoek gedaan. De tweede bron betreft een Europees onderzoek waar specifiek over de casus van de Hoge Veluwe een oordeel is gegeven. 5.1.2e geeft, desgevraagd door de voorzitter, aan dat het eerste rapport niet is meegenomen door hem en ook niet door GS. Mevrouw Kloostera geeft aan dat als de genoemde bronnen niet in het procesdossier zitten, deze niet kunnen worden betrokken zonder gelegenheid te krijgen om te reageren. 5.1.2e geeft aan dat er vier extra filmpjes zijn toegevoegd waaruit blijkt dat sprake is van afwijkend gedrag en dit is een trend. Dat er filmpjes van een facebook groep afkomstig zijn doet daar niet aan af. De beelden liegen niet en zijn door wolvendeskundige, 5.1.2e beoordeeld. Het gedrag is niet uitgedoofd en ebt niet weg. Er lijkt een nieuwe wolf in beeld te zijn met afwijkend gedrag. De preventieve maatregelen lossen het probleem van het afwijkend gedrag niet op. Er wordt met allerlei instanties samengewerkt, er worden wegen afgesloten en een parkeerplaats is afgesloten geweest. De hele Noord Veluwe afsluiten is niet mogelijk. GS zijn ook geen openbare orde handhavers. GS zullen er alles aan doen en hebben er alles aan gedaan, nu is preventie aan de orde. Afwijkend gedrag van de wolf moet worden verholpen. 5.1.2e voegt toe dat de moeilijkheid is dat je aan een wolf niet ziet wanneer agressie optreedt. Dat een wolf er zo afschrikwekkend uitziet, dat gebeurt alleen door het pesten van de wolf, alleen door onderlinge conflicten, maar niet zomaar in de natuur. Aan de wolf zie je geen verandering. Gaan ze of bijten en doden of gaat het om net daarvoor. De afstand waarop de wolf mensen benadert, brengt het risico van een dergelijke reactie met zich mee. Ook door foutief handelen van mensen kan een reactie van de wolf uitgelokt worden. En dat moet worden voorkomen. 5.1.2e benadrukt dat het om verstoren en niet om doden gaat, het gaat om sporadische, individuele gevallen en onder strikte voorwaarden.

¹ Brun A, Waltert, M&Khorozyan, I (2020), The effectiveness of livestock protection measures against wolves (canis lupus) and implications for their co-existence with humans. Global Ecology and Conservation, 21, e00886 en Large Carnivore Initiative for Europe (2022), Management of a bold wolf on the Hoge Veluwe National Park

Het effect wordt gemonitord. Het gaat om het creëren van schuwheid in het belang van de openbare veiligheid. **5.1.2e** merkt op dat de incidenten van tevoren niet te voorspellen zijn. Er is een sociaal maatschappelijke roep om in te grijpen. In Yellowstone is sprake geweest van wolven die dichter dan 30 meter een weg naderen, die met een paintballgeweer zijn beschoten en de schuwheid aanpassen. Deze wolven zijn niet wetenschappelijk te volgen, er is maar sporadisch onderzoek in Europa, dus wat de daadwerkelijke effecten zijn, is hier niet te beantwoorden en in de Verenigde Staten ook niet.

De voorzitter vraagt naar de aanvraag voor de betreffende vergunning. De Commissie heeft deze niet in het dossier aangetroffen. **5.1.2e** geeft aan dat hij daarop niet kan antwoorden, hij is daarbij niet betrokken geweest. Derde-belanghebbende weet niet hoe de aanvraag tot stand is gekomen. **De voorzitter** vraagt of dit niet schriftelijk is gebeurd. Zijn er gesprekken gevoerd? **5.1.2e** geeft aan dat er heel regelmatig gesprekken zijn en overleg plaatsvindt. Daar is deze casus ter sprake gekomen en daaruit is een vraag gekomen. **5.1.2e** vult aan dat er mondelinge gesprekken zijn gevoerd samen met derde-belanghebbende. De uitvoeringstaken van de provincie liggen daar. In de gesprekken is duidelijk geworden dat er ingegrepen moet worden en dat derde-belanghebbende daarvoor de geschikte vergunninghouder is. Het betreft een mondelinge aanvraag.

5.1.2e vraagt wat er precies is aangevraagd. **5.1.2e** zegt een vergunning voor het verstoren van de wolf met afwijkend gedrag op de Noord Veluwe. **5.1.2e** geeft aan dat in het geval van de Hoge Veluwe aan de provincie zelf een ontheffing was verleend, nu is daarvoor een externe partij benaderd. Het is in overleg met faunabeheer tot stand gekomen.

De voorzitter geeft aan dat het lijkt alsof GS hierin de actor zijn. **5.1.2e** geeft aan dat de vorige keer door de rechtspersoon provincie Gelderland een ontheffing is aangevraagd en deze is toen aan de provincie verleend en is vervolgens doorgemachtigd. Dat vinden GS minder zuiver. Gelet op de professionaliteit en expertise is de vergunning aan derde-belanghebbende verleend. Er moest iets gebeuren in het gebied, er geldt een stopverbod en je moet iets met het afwijkend gedrag van de wolf. Op basis daarvan de aanvraag.

De voorzitter vraagt of het nu nodig is om de paintball-vergunning te verlenen. Wat is precies besproken dat nu dit specifiek is aangevraagd? Wat is de inhoud van gesprekken vanuit en met derde-belanghebbende om vergunning aan te vragen om de wolf met afwijkend gedrag te verstoren met een paintballgeweer?

5.1.2e geeft aan dat de gesprekken constructief waren naar aanleiding van de vorige ontheffing. Er is in dit geval voor gekozen, gelet op verschillende perceeigenaren, dat derde-belanghebbende de geschikte vergunninghouder is. Dit is onderling afgestemd.

5.1.2e merkt op dat normaal gesproken het vertrekpunt van een vergunning de aanvraag is. De Commissie constateert dat die aanvraag er niet is. De vraag is dus wat er nu precies is aangevraagd. Dit is moeilijk te bepalen door de Commissie, nu er geen schriftelijke aanvraag ligt. De vergunning lijkt daarin ook ambivalent, gaat het om één wolf, om één specifieke wolf of om wolven die afwijkend gedrag vertonen? In de stukken wordt gesproken over een specifieke jonge wolvin. **5.1.2e**

5.1.2e antwoordt dat de aanvraag is gedaan voor het verstoren van wolven die afwijkend gedrag vertonen. Er is sprake van tenminste één wolf dat is ook te lezen in de onderbouwing. Het gaat om verstoring van die wolf. Het lijkt er één, maar er zijn ook beelden waarop blijkt dat ook een andere wolf afwijkend gedrag vertoont. **5.1.2e** benoemt dat sprake moet zijn van voortdurend afwijkend gedrag. Bij een willekeurige andere wolf is wellicht sprake van eenmalig afwijkend gedrag? Daar kan met deze vergunning dan dus op worden geschoten? **5.1.2e** geeft aan dat dit op basis van de aan de vergunning verbonden voorschriften lastig wordt. **5.1.2e** vraagt of als afwijkend gedrag wordt waar genomen, op de wolf mag worden geschoten. **5.1.2e** merkt op dat na het signaleren van de wolf met afwijkend gedrag, toezichthouders daar naar toe moeten met een wapen. Als er dan nog steeds sprake is van afwijkend gedrag dan mag het middel worden ingezet.

Datum

26 augustus 2024

Zaaknummer

2024-006754

Blad

4 van 8

De voorzitter vraagt, stel dat de toezichthouder zich al op het terrein bevindt, dan moet hij het afwijkend gedrag zelf constateren en mag hij dan onmiddellijk schieten, met afweging van de voorschriften. **Mevrouw Kloostra** geeft aan dat dit zo niet kan. Het moet specifiek aan de rechter kunnen worden voorgelegd. Er is een algemeen kader en een escalatieladder. Een beheerder loopt dit af, dit ziet ze in meerdere provincies. 5.1.2e

5.1.2e wijst op de definitie van afwijkend gedrag dat er op dat moment ook sprake moet zijn van dergelijk gedrag. **De voorzitter** vraagt of als een bevoegd toezichthouder met een paintballgeweer rondloopt en op dat moment afwijkend gedrag constateert, dan bevoegd is om te schieten. 5.1.2e geeft aan dat de wolf actief naar de betreffende toezichthouder zou moeten toelopen, je mag zelf niet naar de wolf toe.

5.1.2e geeft aan dat slechts een aantal mensen is doorgemachtigde en een paintballgeweer mag hebben. Dit betreft een zeer gespecialiseerd apparaat met camera's erop. Het gaat om reactief reageren. Er wordt niet gepatrouilleerd langs de wegen, dat de wolf er naar toe loopt en afwijkend gedrag vertoont. Dit is niet mogelijk gelet op de voorschriften en het is niet het doel van de vergunning. De bedoeling is schuwheid van de wolf terug te brengen. De interactie tussen mens en wolf is groot in een bevolkt land als Nederland. Je wilt daarin risico's voorkomen. Het is niet mogelijk en wenselijk om de wolvenpopulatie hiermee af te toppen. Het is een heel proces geweest om te komen tot deze vergunning. Elke week vindt wel een nieuwe ontwikkeling met wolven in Nederland plaats. De breedheid van deze vergunning is noodzakelijk om in te kunnen grijpen en escalatie te voorkomen. Dat is het doel. De snelheid in dit dossier vergt afstemming met de provincie en dat vindt veelvuldig plaats. Alle signalen worden besproken, er zijn handhavers, burgemeesters en deskundigen bij betrokken. De advisering richting burgemeesters is om mensen actief weg te houden, censureren van locaties. Uiteindelijk is in gezamenlijkheid met de provincie tot de conclusie gekomen dat dit gedrag van de wolf te ver gaat. Alle alternatieven bleken niet toereikend, want het vindt nog steeds op grote schaal plaats. Vervolgens is de vergunning aangevraagd. Het was een proces van wekelijks overleg van meerdere maanden. **De voorzitter** vraagt of daar niet wat over is vastgelegd.

5.1.2e antwoordt ontkennend.

De voorzitter vraagt naar het areaal zoals dat is vastgelegd in bijlage 2 van het besluit. Hoe is dit tot stand gekomen? 5.1.2e legt uit dat er een bepaald vermoeden bestaat om welke wolf het gaat en tot welke groep deze behoort. De wolf in het Nederlands cultuurlandschap houdt zich niet aan de lijntjes die zijn voorzien. Ze komen ook in elkaars territorium. Daarom is een breder gebied genomen. **Mevrouw Kloostra** reageert dat men graag wil schieten, dat blijkt. De aanvraag is een politieke zaak. Een soort signaal dat is uitgegaan, dat als er problemen zijn met de wolf, dan wordt er opgetreden. Met het juridisch kader heeft dat niet zoveel te maken. In de mail van de Belgische expert wordt dat 'tenenkrullend' genoemd. De mensen die mogen schieten zijn geen ethologen, ecologen of wolvendeskundigen. Het zijn niet de mensen die gespecialiseerd zijn in het beoordelen van wolvengedrag. Er is ook niet voorgeschreven dat 5.1.2e erbij moet zijn. Hier wordt een vrijbrief gegeven om alle stappen te zetten. Er vindt geen monitoring en onderzoek plaats en dan pas een eindstap. De 5.1.2e staat niet in het stappenplan en ook natuurorganisaties blijven buiten beeld. 5.1.2e weersprekt dat sprake is van een politieke zaak. De provincie heeft het beste met de natuur en de mens voor. Het gaat hier om de openbare veiligheid. En juist om een incident te voorkomen zoals recent in Utrecht heeft plaatsgevonden. De provincie wil wat het beste is voor mens en wolf.

5.1.2e vraagt waar in het totstandkomingsproces de afweging heeft plaatsgevonden wat het passende middel is. Er zijn alternatieven gezien en toegepast, maar die bleken niet afdoende en dus was een verdergaande maatregel nodig? 5.1.2e geeft aan dat dit beschreven is in het besluit. Er is een aanvraag binnengekomen om met afwijkend gedrag om te gaan. Dat afwijkend gedrag is een gegeven. Daarvoor is al alles aan maatregelen gedaan, informatie avonden, langs gemeenten, contact met natuurmonumenten, de faunabeheereenheid enz. 5.1.2e merkt op dat dat niet in de vergunning als voorwaarde staat om te gebruiken. 5.1.2e benadrukt dat het afwijkend gedrag een feit is, daar moet je iets mee. **Mevrouw Kloostra** merkt op dat nu nog steeds niet is toegelicht en

onderbouwd wat de provincie heeft gedaan. Een parkeerplaats afgesloten die ook alweer open is en een stopverbod op één weg. Het gedrag van de wolf heeft zich gekalmeerd. Er moet een wolvenbeschermingsplan komen met daarin een escalatieladder. De wolf is een strikt beschermde soort. Wat moet er gebeuren bij de eerste tekenen van verstoring van de wolf. **De voorzitter** geeft aan dat er geen verplichting bestaat voor een wolvenbeschermingsplan. **Mevrouw Kloostra** zegt dat een alternatieventoets wel is voorgeschreven.

De voorzitter geeft aan dat GS zeggen dat ze alles hebben geprobeerd en dat dit niet heeft geleid tot het gewenste eindresultaat en dat er dus nu doorgepakt moet worden en er geen alternatief meer is. **Mevrouw Kloostra** merkt op dat in andere provincies het anders wordt aangevlogen. Daar wordt gekeken naar hoe houden we de mensen weg bij de wolf en daar zijn alternatieven overwogen. **5.1.2e** citeert nog weer incidenten over filmen en voeren. Als ergens een hotspot is, zet daar dan ambtenaren neer. Er is geen overzicht van wat is gedaan en ingezet. De alternatieven worden terzijde geschoven.

De voorzitter vraagt GS om een reactie op het heropenen van de parkeerplaats. **5.1.2e** geeft aan dat het afwijkend gedrag van de wolf specifiek op die weg en parkeerplaats plaatsvonden. Samen met de gemeente is toen besloten tot afsluiten van die parkeerplaats. Het schuwe gedrag is minder geworden. Maar het gedrag heeft zich verspreid binnen het territorium zoals in blauw op de kaart aangegeven. Dat is ongeveer het territorium van de roedel Noord Veluwe en dan afgekaderd op gemeentegrenzen. Als er weer op één locatie specifiek afwijkend gedrag wordt geconstateerd, dan gaat de provincie weer in overleg met de gemeente om het verstorende gedrag van mensen aan te pakken. Het afwijkend gedrag van de wolf is ontstaan en er is gesproken over wat je van te voren moet doen of wat je nu moet doen om het te voorkomen. Stem verheffen, luchthoorns inzetten, het is allemaal geprobeerd maar werkt niet. Daarom wordt het paintballgeweer als niet letaal middel nu ingezet. Als het gedrag van de wolf wel verdergaat en het misloopt en tot een bijtincident komt, dan gaat het anders aflopen.

5.1.2e geeft aan dat hij deze wolf al monitort vanaf het begin, heeft hem al 300 keer op de film gehad. Hij weet hoe de wolf reageert. Is met 3 broertjes en zusjes in het bos en is echt niet gevaarlijk. Een paar uur later zitten ze aan de andere kant, ze gebruiken het hele bos. Ze zijn niet gevaarlijk voor de mens maar wel heel nieuwsgierig. **5.1.2e** merkt op dat juist mensen die de dieren volgen het sterk gehabitudeerde gedrag veroorzaken. Op de Veluwe zijn meerdere gevallen van wolven die aan mensen gewend raken. Zo zijn wolven niet van oorsprong, maar in de opgroefase worden de kleintjes alleen gelaten op een rendez-vous plek, de ouders zitten verderop. De jonge wolven gaan de omgeving verkennen. Leren van het afkijken van de ouders. Als die weggrennen van de mens, doen de jonge wolven dat na. Mensen mogen juist niet filmen en foto's maken. Daardoor escaleert het gedrag. Het gevolg van filmen van jonge wolven, is dat ze aan mensen gewend raken. Komen dus dichterbij mensen. En die gevolgen willen we nu juist voorkomen.

Mevrouw Kloostra benadrukt dat foto's en filmpjes maken niet mag, daar moet tegen worden opgetreden.

De voorzitter vraagt in hoeverre daar werk van is gemaakt, in grotere gemeenschappelijkheid met alle partijen om de minder aversieve manier van optreden te voorkomen. **Mevrouw Kloostra** geeft aan dat het gedrag is uitgedoofd. Groot Bruinderink geeft ook aan dat de wolf in een buitenwijk kan lopen. Dat is niet afwijkend. Met dat er bijna geen maatregelen zijn genomen, is het gedrag al aan het uitdoven. Als verdere maatregelen worden genomen, dooft het gedrag helemaal uit. **5.1.2e** geeft aan dat hij ook in de provincies Utrecht en Drenthe betrokken is. In Utrecht deed zich onlangs een incident voor met een poedel die gegrepen is door een wolf. Het effect is dat dit het nieuws haalt en er de volgende dag 80 fotografen staan.

Mevrouw Kloostra merkt op dat ambtenaren daar direct de mensen wegsturen. **5.1.2e** geeft aan dat dat klopt.

5.1.2e vraagt of de wolf geen gemengde signalen krijgt. Aan de ene kant voeren van wolven door mensen en aan de andere kant beschoten worden door mensen met een paintballgeweer. **5.1.2e**

5.1.2e zegt dat het dweilen met de kraan open is, als beide signalen gegeven blijven worden. Het stadium van hard roepen en knallen geven is voorbij. De pijnprikkel is om te leren. In Yellowstone zijn daar ervaringen

mee opgedaan. Geen recidive meer, reageren op paintball. **Mevrouw Kloostra** geeft aan dat dit niet wetenschappelijk in kaart is gebracht.

5.1.2e zegt dat dit klopt en dat hij al heeft toegelicht waarom dat zo is. Het vervolg zal een letale stap zijn. Als mensen wolven blijven voeren, dan kun je nauwelijks handelen met paintballgeweer. Er komen meer mensen die wat willen met foto's. 5.1.2e benadrukt dat het een flankerende maatregel blijft.

De voorzitter geeft aan dat is aangegeven wat de maatregelen zijn geweest die zijn getroffen. Maar wat weten we daarvan, dan alleen de blote stelling dát die maatregelen zijn getroffen. Zijn er ook mensen bekeurd?

5.1.2e geeft aan dat er een heel team boa's is, die in een app groep met elkaar zitten en communiceren met elkaar en worden aangestuurd door een meldkamer. Er gaan boa's heen als ergens mensen staan. Er zijn waarschuwingen geweest. Of er ook door het OM wordt vervolgd weten zij niet. **De voorzitter** merkt op dat op een van de filmpjes ook een politieauto zichtbaar is. 5.1.2e geeft aan dat de politie hen niet mag aangeven of er vervolgacties plaatsvinden. **Mevrouw Kloostra** vraagt wat er dan wel is gebeurd. Dat is bezwaarde echt niet duidelijk. Boa's loop je in het gebied niet tegen het lijf, er staan geen borden verboden te voeren etc, het stopverbod zou ook op de Oude Zwolseweg kunnen worden toegepast, dan heb je een afgeschermd gebied. Er is behoefte aan educatie van de mens. De wolf is nieuw. Het publiek moet educatie krijgen. Je moet laten zien dat alternatieven er niet zijn.

5.1.2e geeft aan dat er nu een vergunning ligt om met een paintballgeweer te schieten. Waarom zijn er in de vergunning geen stapjes opgenomen die eerste genomen moeten worden om de betrokken wolf met geluidssignalen weg te jagen. 5.1.2e verwijst naar voorschrift 15 en 16. De wolf moet actief op de mens afkomen. Je wilt voorkomen dat het escaleert. Actief benaderen van de wolf mag niet, niet naar de wolf toegaan. Er moet op dat moment reuring worden gecreëerd, ze moeten met z'n tweeën zijn. 5.1.2e vult aan dat in voorschrift 16 staat wat eerst moet worden gedaan voordat het paintballgeweer wordt gebruikt. **De voorzitter** merkt op dat daarna het paintballgeweer mag worden ingezet. **Mevrouw Kloostra** zegt dat de bedoeling is dat de wolf bij het publiek wordt weggehaald. Dichtbij publiek dan eerst verder weg zien te krijgen en dan schieten. 5.1.2e citeert uit voorschrift 16. 5.1.2e geeft aan dat de wolf de kans krijgt om het gedrag niet aan te houden.

Mevrouw Kloostra vraagt hoe er nog geschoten kan worden als er geklapt en geschreeuwd is. 5.1.2e

5.1.2e geeft aan dat als de wolf op klappen en schreeuwen reageert hij niet schuw is.

5.1.2e merkt op dat de vergunning vanwege de schorsing niet gebruikt mag worden. Zijn er sinds de schorsing momenten geweest waarop vergunninghouder de vergunning had willen gebruiken?

5.1.2e antwoordt bevestigend. Er zitten meldingen in het systeem van na de uitspraak van de voorzieningenrechter. Onlangs nog op 19 juni j.l. en gisteren nog een signalering vlak langs een huis. De vraag of een boa er dichtbij genoeg kan komen, is lastig in te schatten.

De voorzitter vraagt of dat afwijkend gedrag is, als een wolf bij een huis is gesignaleerd. 5.1.2e geeft aan dat er niet met grote spoed naar die situatie is gegaan, omdat de vergunning is geschorst. De wolf is dicht genoeg bij de wandelaar te zien. 5.1.2e benadrukt dat het allemaal erg meevalt. Hij woont er tussen, er zijn daar zo weinig mensen. **De voorzitter** merkt op dat gesproken wordt over vele meldingen maar die zitten niet allemaal bij de stukken. **Mevrouw Kloostra** geeft aan dat de melding van 19 juni 2024 geen wolf met afwijkend gedrag laat zien. 5.1.2e meldt dat er een heleboel meldingen zijn, al dan niet via de facebookgroep. GS kunnen een heel exceloverzicht met meldingen geven. Maar daar wordt dan van aangegeven dat dat niet kan worden geverifieerd. **Mevrouw Kloostra** geeft aan dat bezwaarde een lijst heeft gezien van de Hoge Veluwe. 5.1.2e merkt op dat vanwege verificatie juist filmpjes zijn gebruikt en toegevoegd. **De voorzitter** vraagt in hoeverre duidelijk is of die filmpjes zijn gemaakt met een bepaald doel voor ogen. Op een er van ligt iets in de berm, op een ander zie je de wolf achter een bewegend object aangaan. **Mevrouw Kloostra** zou willen dat 5.1.2e de wolf/wolven drie weken volgt. Dit gaat om mensen die de wolf willen volgen. **De voorzitter** vraagt of er met de makers van de filmpjes contact is opgenomen om de toedracht na te vragen. 5.1.2e geeft aan dat 5.1.2e

nuances aanbrengt bij de filmpjes en een trend ziet. **5.1.2e** vult aan over vele filmpjes te beschikken en dat hij daaruit heeft gekozen welke representatief zijn voor de situatie van de wolf in relatie tot mensen. Parallel aan de weg blijven lopen, op 15-20m afstand een auto blijven volgen. In Zweden is de wolf goed onderzocht, daar zijn wolven gezenderd en nauwkeurig gevolgd. Daaruit blijkt dat gemiddeld gezien de wolf op 100 meter van de mensen zich verwijdt van de mensen. Geen van de wolven zijn ooit gezien. De wolf verwijdt zich buiten de kennisneming van de waarnemer. Op 15 meter van de mens naderen, is echt buiten de range, dan zijn de wolven niet meer schuw.

5.1.2e vraagt GS naar de volgens hen verkeerde uitleg van artikel 8:74k van het Bkl door de voorzieningenrechter. **5.1.2e** geeft aan dat op het moment dat er een aanvraag ligt de toets niet is wat je allemaal hebt gedaan. Je ziet het wel terug in de alternatievenafweging. Hoe het gedrag is ontstaan en hoe overleg is gebeurd, is een gegeven. Daarop moet worden geacteerd. Je moet op dat moment iets. **De voorzitter** vraagt of als er niks wordt gedaan en de situatie erger wordt, is dan de maatregel die nu is vergund aan de orde is. **5.1.2e** geeft aan dat het niet de bedoeling is dat het verleden je daarin altijd blijft achtervolgen, wil artikel 8:74k toegepast kunnen worden. **Mevrouw Kloostra** weersprekt dit. Er is geen sprake van afwijkend gedrag. De feiten geven aanleiding om **5.1.2e** te volgen hierin, het gedrag dooft uit.

De voorzitter gaat over tot de afsluitende ronde. **5.1.2e** zegt dat er voorbeelden zijn van agressie van de wolf naar mensen. Aan het voortraject gaat een lange tijd van gewenning vooraf. Wolven die gevoerd worden. Eén keer een bijtincident met kinderen en een oudere vrouw aan de rand van het dorp. De hele omgeving is bekend met de wolf en daarmee vertrouwd. Vaak gezien en niet druk om gemaakt. Maar het verandert van het ene op het andere moment in een bijtincident. Dat staat ook in het verslag van Nowak in de nadere stukken. Het beschrijft hoe dit alles toch leidt tot verdergaande gevolgen. **5.1.2e** geeft aan dat een extra overzicht van het voortraject in de beslissing op bezwaar zou kunnen worden opgenomen. **5.1.2e** merkt op dat vergunninghouder heel zorgvuldig de mensen heeft uitgekozen die gaan schieten. Zij hebben kennis van schieten, weten dat niet op schouderblad moet worden geschoten maar op de kont. Het zijn geoefende schutters. Daar gaat de voorkeur naar uit boven ecologen en dierenartsen opleiden daarvoor. Het team heeft een auto met communicatiemiddelen, hesjes etc. Daarom is hiervoor gekozen. **5.1.2e** geeft aan dat de interactie met wolven zo laag mogelijk moet zijn, daarmee is derde-belanghebbende het eens met bezwaarde. Tegelijkertijd zijn GS en derde-belanghebbende verantwoordelijk om erger te voorkomen. Toch storend om te horen dat wolven die aan het opgroeien zijn worden gevolgd en gemonitord ook door bezwaarde. **Mevrouw Kloostra** geeft aan dat bezwaarde zich verre houdt van fotograferen en filmen. Dat doet **5.1.2e** blijkbaar wel. Die moet je ook beboeten vindt mevrouw Kloostra. Er wordt gezegd dat de wolf verpest is, een gegeven is. Zij verwijst naar pagina 3 van de brief van 13 mei 2024 met een stroomschema van **5.1.2e**. De wetenschap bevestigt niet wat GS hier als stelling poneren. Als je een minder schuwe wolf ziet, dan moet je voedselbronnen elimineren en publiek op afstand houden. Pas als het gedrag dan niet uitdooft, is een vervolgstap aan de orde. Blijkbaar gaan GS uit van een gegeven dat de wolf zo is en blijft. Het gaat er om wat men nú doet om voedselconditionering en benadering door mensen te voorkomen. Dat gedrag waarbij de wolf wordt verstoord met worden beëindigd. De escalatieladder moet gevolgd worden, dan kan het gedrag weer veranderen bij de wolf. Als de situatie blijft zoals deze nu is, en er blijft voedsel neergelegd worden en er blijven mensen de wolf benaderen en opzoeken, dan worden tegenstrijdige signalen afgegeven als de wolf ook met een paintballgeweer wordt beschoten. Dat laatste heeft dan geen zin. Doe wat de wet voorschrijft, ga alternatieven serieus inzetten. Pas als dat aantoonbaar niet werkt, dan heb je aan de alternatieventoets voldaan. GS moeten er echt mensen vanuit de wetenschap/universiteit zoals **5.1.2e** bijhalen. Hoogleraren hier in Nederland staan te popelen om onderzoek te doen en volgen hierbij het schema van **5.1.2e**. Dat is in elk geval niet schieten en tegelijkertijd voeren, dat kan niet.

Datum

26 augustus 2024

Zaaknummer

2024-006754

Blad

8 van 8

De voorzitter sluit af met de toezegging dat de commissie Rechtsbescherming advies aan GS zal uitbrengen in deze procedure. Dat zal vanwege de zomervakantie mogelijk wat langer duren dan de normaal gesproken. Waarschijnlijk met een week of 3 à 4. Zoals afgesproken zullen GS partijen informeren dat het advies is uitgebracht en mogelijk een indicatie kunnen geven wanneer de beslissing op bezwaar zal worden genomen. Bij de beslissing op bezwaar van GS zal het advies van de Commissie en het verslag van de hoorzitting worden meegezonden. Onder dankzegging voor de aanwezigheid en inbreng ter zitting wordt de hoorzitting gesloten.

5.1.2e

voorzitter

5.1.2e

secretaris

Bijlage: pleitpunten gemachtigde van bezwaarmaker